МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні
Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

НА ТЕМУ: «ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ НА ЗАСАДАХ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ»
другий (магістерський)
(рівень вищої освіти)

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0724-удмф
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
(шифр і назва спеціальності)
освітньої програми Управління державними та місцевими фінансами
(назва освітньої програми)
І.І. Давидюк
(ініціали та прізвище)

Керівник професор кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, професор, д-р екон. наук Коваленко О.В.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент професор кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, професор, д-р екон. наук Шапуров О.О.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Запоріжжя – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ
ІНСТИТУТ ім. Ю.М. ПОТЕБНІ

Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(код та назва)
Освітня програма Управління державними та місцевими фінансами
(код та назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, д-р екон. наук, проф.

_____ Клопов І.О.
(підпис)

“ ____ ” _____ 202_ р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Давидюк Іван Іванович
(прізвище, ім’я та по-батькові)

1. Тема роботи Формування політики фінансової безпеки Запорізького регіону на засадах міжнародного досвіду

керівник роботи Коваленко О.В., д-р. екон. наук, доцент
(прізвище, ім’я та по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «____» _____ 2024 р. №_____

2. Строк подання студентом роботи

3. Вихідні дані до роботи 1. Постановка задачі.
2. Перелік літератури.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)
1. Теоретична частина
2. Аналітична частина
3. Рекомендації

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов’язкових креслень)
презентація

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

К А Л Е Н Д А Р Н И Й П Л А Н

№	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Розробка плану роботи.		
2.	Збір вихідних даних.		
3.	Обробка теоретичних джерел.		
4.	Розробка першого і другого розділу.		
5.	Розробка третього розділу.		
6.	Оформлення і нормоконтроль		
	кваліфікаційної роботи.		
7.	Захист кваліфікаційної роботи.		

Студент _____ Давидюк І.І.
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ Коваленко О.В.
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ _____
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Давидюк І.І. Кваліфікаційна робота магістра «Формування політики фінансової безпеки Запорізького регіону на засадах міжнародного досвіду»: 51 с., 3 рис., 5 табл., 30 джерел, – додатки.

Ключові слова: фінансова безпека, економічна безпека, регіональний розвиток, сталий розвиток, інвестиційна привабливість, європейський досвід

Розкрито теоретичні основи фінансової та економічної безпеки на регіональному рівні. Проаналізовано показники фінансової безпеки Запорізького регіону та визначено його сильні та слабкі сторони. Виявлено ключові виклики та ризики, які впливають на стійкість економіки. Оцінено можливості застосування європейського досвіду управління регіональною економікою, включаючи використання структурних фондів, інвестиційних стимулів та податкових пільг. Розроблено рекомендації щодо підвищення інвестиційної привабливості, ефективності управління фінансовими ресурсами та забезпечення сталого розвитку регіону.

ABSTRACT

Davydiuk I.I. Master's qualifying paper « Formation of the financial security policy of the Zaporizhia region based on international experience »: 51 pages, 3 figures, 5 tables 30 references, –supplements.

Keywords: financial security, economic security, regional development, sustainable development, investment attractiveness, European experience

The article reveals the theoretical foundations of financial and economic security at the regional level. The indicators of financial security of Zaporizhzhia region are analyzed and its strengths and weaknesses are identified. The key challenges and risks that affect the sustainability of the economy are identified. The possibilities of applying the European experience of regional economic management, including the use of structural funds, investment incentives and tax incentives, are assessed. Recommendations are developed to increase investment attractiveness, improve the efficiency of financial resources management and ensure sustainable development of the region.

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ …… 2
РЕФЕРАТ …… 4
ABSTRACT…… 4
ВСТУП……..... 6
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПУТАЛЬНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ
БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ…….. 8
1.1. Теоретичні аспекти фінансової та економічної безпеки регіону…… 8
1.2. Методологічні основи фінансової безпеки регіону…… 12
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ... 19
2.1. Інтегральна оцінка фінансової безпеки промислового регіону……. 19
2.2. Аналіз фінансової політики Запорізького регіону…….. 24
РОЗДІЛ 3 ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ 32
ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ НА ЗАСАДАХ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ...
3.1. Механізми регіонального розвитку ЄС……. 32
3.2. Використання зарубіжного досвіду у формуванні регіональної 38
політики фінансової безпеки…….
ВИСНОВКИ…… 45
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ…..…….. 48

ВСТУП

Актуальність дослідження. Забезпечення фінансової та економічної безпеки на регіональному рівні є важливим фактором сталого розвитку економіки в умовах глобальних викликів та внутрішніх загроз. Ефективне управління фінансовими ресурсами, впровадження інноваційних стратегій та використання європейського досвіду сприяють формуванню стійкої регіональної економіки, здатної адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Особливу увагу необхідно приділяти інтеграції фінансової та економічної безпеки для підвищення стійкості регіонів до кризових явищ, покращення інвестиційної привабливості та стимулювання сталого розвитку. У цьому контексті Запорізький регіон, який має високий рівень фінансової безпеки, виступає як приклад для аналізу та розробки стратегій розвитку, з урахуванням його специфіки та потенціалу.

Об’єктом дослідження є регіональна фінансова та економічна безпека в умовах глобальних викликів.

Предметом дослідження є інтегровані підходи до забезпечення фінансової та економічної безпеки, а також методи підвищення стійкості регіональної економіки.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження фінансової та економічної безпеки регіону на прикладі Запорізької області та розробка рекомендацій щодо підвищення стійкості економіки через впровадження інтегрованих стратегій і використання міжнародного досвіду.

Для досягнення мети вирішені наступні завдання:

– дослідження теоретичних засад фінансової та економічної безпеки;

– аналіз показників фінансової безпеки Запорізького регіону;

– виявлення ключових викликів та ризиків, пов'язаних із забезпеченням економічної стійкості;

– оцінка можливостей використання європейського досвіду в управлінні регіональною економікою;

– розробка рекомендацій щодо оптимізації управління фінансовими ресурсами та активізації інвестиційної діяльності.

Методи дослідження. У роботі застосовано системний підхід, методи економічного аналізу, порівняльний аналіз, моделювання, а також методи експертних оцінок.

Інформаційною базою дослідження є статистичні дані Державної служби статистики України, нормативно-правові акти, аналітичні звіти Запорізької обласної адміністрації, міжнародні дослідження, а також результати власних аналітичних розрахунків.

Наукова новизна одержаних результатів. У роботі обґрунтовано інтегрований підхід до забезпечення фінансової та економічної безпеки на регіональному рівні, який враховує специфіку регіональної економіки та досвід європейських країн. Розроблено рекомендації щодо вдосконалення управління фінансовими ресурсами та підвищення інвестиційної привабливості Запорізького регіону.

Практичне значення отриманих результатів. Результати дослідження можуть бути використані для розробки регіональних стратегій сталого розвитку, підвищення фінансової стійкості та адаптації управлінських рішень до сучасних економічних умов.

Апробація результатів дослідження. Основні положення роботи були представлені на науково-практичних конференціях, присвячених питанням регіонального управління та фінансової безпеки.

Основні результати дослідження. Проведено комплексний аналіз фінансової безпеки Запорізького регіону, досліджено вплив фінансових та економічних чинників на стійкість економіки, а також визначено напрями підвищення конкурентоспроможності регіону через інтеграцію інноваційних підходів і використання міжнародного досвіду.

РОЗДІЛ 1
КОНЦЕПУТАЛЬНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ

БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

1.1. Теоретичні аспекти фінансової та економічної безпеки регіону

Питання функціональності системи фінансового забезпечення та економічної безпеки в контексті сталого регіонального розвитку набуває особливої актуальності в сучасних умовах ескалації глобальних викликів, таких як війни, зміна клімату, енергетичні кризи, демографічні зміни, економічні коливання. Сталість регіонального розвитку є важливим аспектом забезпечення якості життя населення, підвищення його добробуту, забезпечення ефективного функціонування регіональних економічних систем. Разом з тим, нерівномірний доступ до фінансових ресурсів, відсутність дієвих механізмів фінансової підтримки, недостатня увага до економічної безпеки з боку держави та її контролюючих органів можуть призвести до негативних наслідків для регіонального розвитку.

Важливою складовою сталого регіонального розвитку є фінансова підтримка, яка визначається наявністю та раціональним використанням фінансових ресурсів для досягнення визначених стратегічних цілей розвитку. Водночас, недостатнє фінансове забезпечення може обмежити можливості реалізації інфраструктурних проєктів, соціальних програм та інноваційних ініціатив. У той же час неефективне використання фінансових ресурсів може призвести до накопичення боргів і формування довгострокової фінансової неспроможності в регіоні. Тому вирішення проблем з формуванням належного фінансового забезпечення є однією з ключових умов ефективного розвитку територій. Економічна безпека є ще одним важливим елементом системи сталого розвитку в сучасних умовах, оскільки визначає функціональну стійкість економічної системи регіону проти впливу зовнішніх та внутрішніх деструктивних факторів. Відповідно, відсутність дієвих заходів щодо запобігання фінансових ризиків, а також недостатня увага до соціально-

економічної безпеки можуть призвести до значного зростання безробіття в регіоні, погіршення якості життя населення, збільшення кількості загроз соціальній стабільності. Саме тому вивчення взаємозв'язку між фінансовою безпекою, економічною безпекою та сталим розвитком регіону набуває особливої актуальності в даний час. Вирішення цих проблем потребує виявлення ключових факторів та викликів, що впливають на сталий розвиток, що дає змогу розробити рекомендації щодо підвищення фінансової стабільності та економічної безпеки регіону. Такі дослідження ще більше посилюються функціональною можливістю розробки стратегій регіонального розвитку та сталості на її основі в умовах зростаючих ризиків та невизначеності

Вивчення фінансової безпеки та економічної безпеки є ключовим аспектом сталого регіонального розвитку. Дане питання привертає значну увагу науковців і практиків, оскільки стосується важливих аспектів, пов'язаних із забезпеченням економічної стійкості та соціального процвітання територій. Значний внесок у вивчення даного питання зробили такі автори, як І. Брітченко [1], Л. Катан [6] та І. Вороненко [18], які акцентують увагу на важливості сталого розвитку для забезпечення майбутнього економічного зростання. У цих роботах висвітлено роль фінансового забезпечення та необхідність врахування економічної безпеки як основоположних складових цього процесу. Зокрема, наголошується на важливості розроблення та реалізації фінансових стратегій і програм регіонального розвитку, які враховують необхідність збалансування фінансових ресурсів та забезпечення економічної стійкості.

Також варто відзначити дослідження М.Джимулич та ін. [2-3], Н. Хомюк та ін. [7] та І Тофан та ін. [15], які розглядають економічну безпеку на регіональному рівні як важливий фактор забезпечення сталого розвитку. Зокрема, визначено, що економічна безпека включає не лише забезпечення фінансовими ресурсами, а й розробку стратегій запобігання фінансовим ризикам, зокрема, в умовах зростання геополітичної нестабільності та економічних труднощів. Також важливими є роботи таких дослідників, як З. Герасимчук [5] та Т. Шматковська [10-13], які визначають роль фінансових систем у сталому

розвитку регіону. В аналізі розглядається вплив різних моделей фінансової системи на економічне зростання та стабільність

Доведено, що ефективне фінансове забезпечення регіону залежить від наявності належних інституцій та регуляторних механізмів системи державного управління. Також важливими є дослідження І. Лазаричини [8], Р. Содоми [14] та І. Цимбалика [17], які простежують зв'язок між сталим розвитком та фінансовою підтримкою. Зокрема, автори визначають, як фінансові інструменти, такі як державні та приватні інвестиції, можуть сприяти досягненню цілей сталого розвитку в регіоні, зокрема у сферах соціальної рівності, екологічної стійкості та розвитку інфраструктури.

В цілому сучасні дослідження свідчать про важливість фінансової безпеки та економічної безпеки для досягнення сталого розвитку регіону. Разом з тим, існує об'єктивна потреба в удосконаленні підходів до розробки інтегрованих стратегій регіонального розвитку, які поєднують фінансові інструменти та механізми забезпечення економічної безпеки.

Важливість фінансової безпеки та економічної безпеки як ключових складових сталого розвитку регіону стає все більш очевидною в умовах зростаючого впливу глобальних викликів і загроз. У той же час фінансова безпека створює підґрунтя для реалізації стратегій та ініціатив, спрямованих на підвищення якості життя та соціальних показників. Це забезпечує належний рівень інвестицій у регіональну інфраструктуру, освіту, охорону здоров'я та інші сфери, які сприяють сталому зростанню. Фінансова стабільність сприяє забезпеченню надійного функціонування державних інституцій, зниженню ризиків фінансових криз, створенню сприятливого середовища для підприємництва та розвитку бізнесу, що, в свою чергу, сприяє збільшенню доходів та зниженню безробіття.

Економічна безпека, в свою чергу, гарантує стійкість регіональної економіки в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів, забезпечуючи стабільне зростання і відсутність серйозних зрушень. Застосування ефективних заходів економічної безпеки сприяє зниженню вразливості регіону до ринкових

коливань та позитивно впливає на забезпечення населення робочими місцями, доступними товарами та послугами. Разом з тим, важливо зазначити, що з точки зору функціональності, фінансова безпека та економічна безпека повинні бути збалансовані з екологічними, соціальними та культурними аспектами розвитку для забезпечення цілісного та сталого розвитку регіону в довгостроковій перспективі.

Необхідність формування фінансової підтримки сталого розвитку регіону на сьогодні є актуальною та комплексною проблемою, яка потребує вирішення низки практичних аспектів цього питання. Специфіка розвитку економічних систем останнім часом стикається з низкою критичних проблем, пов'язаних із швидким зростанням населення, розширенням урбанізації, зміною кліматичних умов. Всі ці проблеми ставлять перед регіонами та територіальними громадами комплексні виклики, вирішення яких потребує формування ефективної системи фінансової підтримки сталого розвитку. У цьому контексті одним із найважливіших наукових завдань є визначення дієвих інструментів та механізмів фінансової підтримки сталого розвитку регіону.

Як показує практика, для цього потрібне ретельне дослідження та аналіз економічних, соціальних та екологічних аспектів регіонального розвитку з урахуванням специфіки кожного конкретного випадку. Крім того, необхідно визначити специфіку взаємозв'язку між джерелами фінансових ресурсів регіону, їх ефективним використанням та необхідністю забезпечення сталого розвитку як такого, оскільки це визначає здатність регіону надавати якісні послуги місцевому населенню, створювати нові робочі місця, зберігати природні ресурси для гармонійного еколого-економічного розвитку території

1.2. Методологічні основи фінансової безпеки регіону

Для проведення дослідження впливу фінансової безпеки та економічної безпеки на сталий розвиток регіону було використано різноманітні

методологічні підходи та аналітичні інструменти. Зокрема, дослідження ґрунтувалося на аналізі наукової літератури, яка була проведена з метою вивчення теоретичних засад фінансової безпеки, економічної безпеки та сталого розвитку регіону на основі оцінок експертів у галузі економіки, фінансів та сталого розвитку. Для оцінки стану фінансової безпеки регіону та її впливу на економічну безпеку використовувалися статистичні дані державної статистики, банківського сектору та інші загальнодоступні дані. За допомогою методів описової статистики було вивчено взаємозв'язок між показниками фінансового становища та економічної безпеки регіону.

Для отримання додаткової інформації та верифікації отриманих результатів було проведено експертну оцінку на основі вивчення експертних думок провідних економістів, науковців, практиків у сфері фінансів та регіонального розвитку, які доступні у відкритих джерелах. Інтеграція отриманих кількісних та якісних результатів була здійснена на основі методу синтезу з метою формування всебічного та глибокого розуміння обраної теми дослідження. На основі цієї інтеграції були узагальнені результати, що підтверджує послідовність і достовірність висновків, зроблених з усіх проаналізованих джерел даних.

Фінансова підтримка відіграє важливу роль у забезпеченні сталого розвитку регіону. Його основні ролі в цьому відношенні включають інвестування в інфраструктуру, сприяння підприємництву, розвиток людського потенціалу, забезпечення захисту навколишнього середовища та сприяння соціальній справедливості в суспільстві. Разом з тим, фінансова підтримка відіграє вирішальну роль у формуванні стратегій сталого розвитку регіону, оскільки є основним засобом реалізації економічного потенціалу та підвищення якості життя населення.

Разом з тим, слід зазначити, що на практиці фінансова підтримка регіону залежить від різних факторів, які впливають на його здатність стимулювати сталий розвиток. Зокрема, до основних факторів можна віднести наступні:

1) Економічна ситуація в регіоні, яка визначає рівень економічного зростання, зайнятості та ділової активності, що безпосередньо впливає на обсяг податкових надходжень, інвестицій та доступу до фінансових ресурсів, як основу фінансової безпеки регіону;

2) Податкова політика, прийнята на регіональному рівні, передбачає, що високі податки можуть призвести до зниження ділової активності та інвестицій, тоді як раціонально скоригована система оподаткування може стимулювати економічне зростання;

3) Наявність фінансових ресурсів, таких як бюджетні асигнування, гранти, інвестиції та доступ до кредитів, що визначає здатність регіону фінансувати проекти та ініціативи і, таким чином, уможливлює можливість його фінансової підтримки;

3) Галузева структура економіки в регіоні – регіони з різноманітною та конкурентною економікою на основі секторальної диференціації мають більше джерел доходу та менш залежні від бюджетних трансфертів, що підвищує їх фінансові можливості;

3) Залежність регіону від зовнішніх ресурсів та його інтеграція у світову економіку можуть мати вирішальне значення для ефективного управління фінансовими ресурсами, що безпосередньо впливає на сталий розвиток регіону.

Таким чином, ми бачимо, що фінансові джерела регіонального розвитку, а також їх детальне визначення та розуміння набувають все більшого значення, що сприяє розробці стратегій та політик для досягнення цілей сталого розвитку. Загалом джерелами сталого розвитку регіону є ресурси, можливості та фактори, які впливають на його економічне, соціальне та екологічне зростання в довгостроковій перспективі. Типова структура таких джерел детально описана в Цілях сталого розвитку ООН (рисунок 1.1).

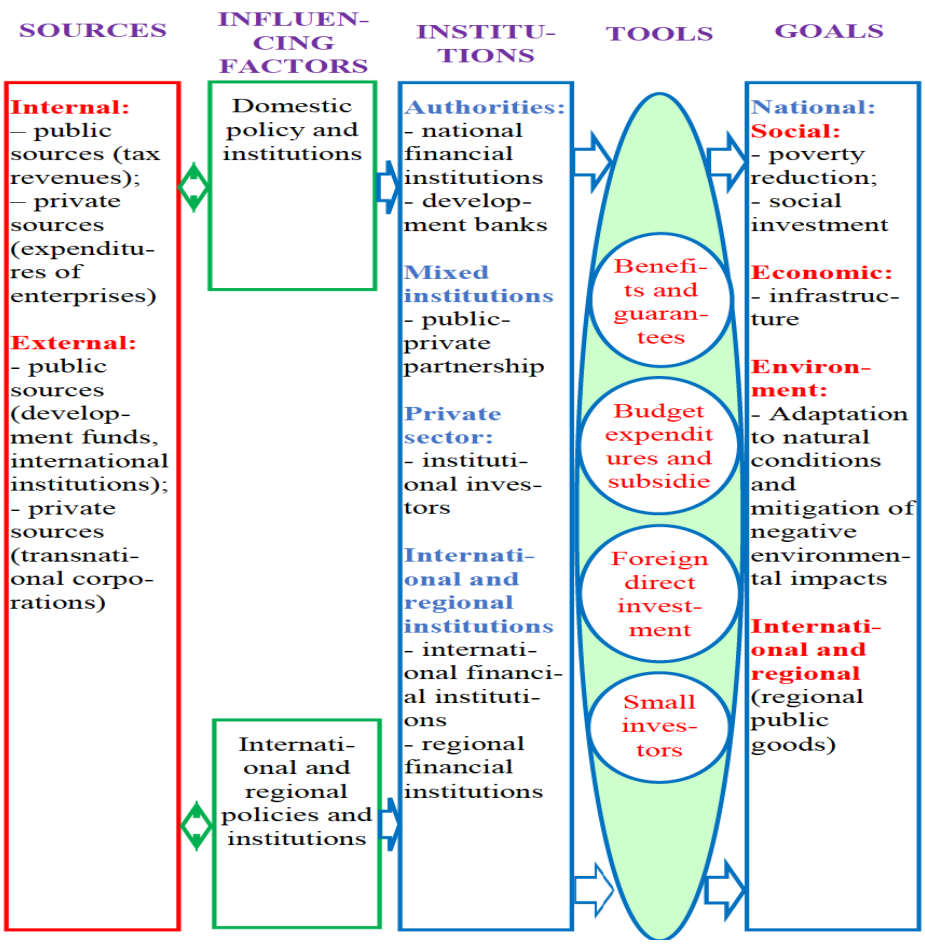

Рисунок 1.1 – Джерела фінансування сталого розвитку регіону

Рисунок "Джерела фінансування сталого розвитку регіону" демонструє структуру можливих джерел фінансування, яка складається з п’яти основних категорій. У центрі схеми розташований блок "Сталий розвиток регіону", від якого відходять п’ять гілок із назвами категорій джерел фінансування. Перша категорія – "Бюджетні джерела", що включає державний бюджет, місцеві бюджети та міжбюджетні трансферти. Друга категорія – "Інвестиційні джерела", до яких належать приватні інвестиції, іноземні інвестиції та державні програми підтримки. Третя категорія – "Фінансово-кредитні джерела", що охоплює банківські кредити, лізинг і страхові фонди. Четверта категорія – "Грантові джерела", яка включає міжнародні організації, фонди сталого розвитку та програми технічної допомоги. П’ята категорія – "Інші джерела", до яких належать благодійні внески, платежі населення та публічно-приватне

партнерство. Ця схема візуально підкреслює різноманітність джерел фінансування, що можуть бути використані для підтримки сталого розвитку регіону.

Методологічні основи фінансової безпеки регіону охоплюють широкий спектр підходів і інструментів, які сприяють визначенню, оцінці та управлінню фінансовими ризиками з метою забезпечення стійкого розвитку. Фінансова безпека регіону розглядається як одна з ключових складових економічної безпеки, яка, у свою чергу, є основою для забезпечення стабільності, конкурентоспроможності та життєздатності регіональної економіки. Основою методологічного підходу до вивчення фінансової безпеки є системний аналіз, який дозволяє виявити як внутрішні, так і зовнішні загрози, що впливають на фінансову стійкість регіону. У процесі дослідження було використано кілька методів, таких як аналіз статистичних даних, моделювання ризиків, економіко-математичні методи та багатокритеріальна оцінка. Аналіз статистичних даних передбачає збір і обробку інформації щодо ключових економічних індикаторів, таких як рівень інфляції, бюджетний дефіцит, зовнішній борг регіону, динаміка інвестицій і стан банківської системи. На основі цих даних проводиться оцінка фінансової стабільності регіону, визначаються основні тенденції та можливі ризики. Важливою складовою є оцінка структури доходів і видатків регіональних бюджетів, що дозволяє виявити диспропорції та потенційні точки розвитку. Моделювання ризиків є ще одним важливим інструментом дослідження. Для цього використовуються моделі, які дозволяють прогнозувати можливі сценарії розвитку подій за умов різного рівня впливу ризиків, таких як економічна криза, зменшення податкових надходжень, збільшення зовнішнього боргу тощо. Результати моделювання дають змогу розробити ефективні стратегії реагування на загрози. Економіко-математичні методи застосовуються для оптимізації використання фінансових ресурсів, розрахунку ефективності інвестиційних проектів, визначення рівня залежності від зовнішніх фінансових потоків та оцінки впливу макроекономічних факторів на регіональну економіку. Зокрема, важливе місце посідає аналіз еластичності доходів і видатків бюджету

до змін економічних параметрів. Багатокритеріальна оцінка дозволяє враховувати широкий спектр показників для визначення загального рівня фінансової безпеки регіону. Цей підхід є корисним для інтеграції кількісних і якісних даних, що дає змогу сформувати цілісну картину стану фінансової безпеки. Наприклад, оцінка проводиться за такими критеріями, як ефективність управління бюджетними коштами, рівень боргового навантаження, інвестиційна привабливість, ступінь диверсифікації економіки тощо. Ключовою складовою забезпечення фінансової безпеки регіону є створення ефективної системи управління ризиками. Це включає моніторинг основних показників, розробку механізмів попередження кризових ситуацій, а також впровадження стратегій стабілізації в умовах економічної нестабільності. Зокрема, важливе значення має підвищення рівня фінансової грамотності населення, створення умов для розвитку малого і середнього бізнесу, а також залучення інвестицій.

Таким чином, методологічні основи фінансової безпеки регіону базуються на комплексному підході, який поєднує різні методи аналізу та прогнозування. Це дозволяє забезпечити стійкість фінансової системи регіону, підвищити її адаптивність до зовнішніх і внутрішніх викликів, а також створити передумови для сталого розвитку. Ефективне управління фінансовими ресурсами сприяє не лише вирішенню актуальних проблем, але й формуванню стратегій, орієнтованих на довгострокове зростання і процвітання регіону.

Висновки до розділу 1 кваліфікаційної роботи:

На основі проведеного аналізу теоретичних та методологічних аспектів фінансової та економічної безпеки регіону можна зробити наступні висновки:

1) Системи фінансової та економічної безпеки регіонів відіграють ключову роль у забезпеченні стійкого розвитку регіональних економік. Вони повинні враховувати глобальні виклики, такі як економічна нестабільність, зростання геополітичної напруженості, зміна клімату та енергетичні кризи. Сталий розвиток регіону, який базується на цих системах, дозволяє підтримувати соціальну стабільність, покращувати якість життя населення та знижувати вразливість до зовнішніх і внутрішніх загроз.

2) Фінансова безпека є важливим елементом стійкості регіону, що забезпечує наявність фінансових ресурсів для реалізації стратегічних проєктів, інноваційних ініціатив, інфраструктурного будівництва та соціальних програм. Ефективне фінансове забезпечення сприяє зниженню ризиків фінансових криз, формуванню сприятливого середовища для підприємництва, створенню робочих місць і покращенню добробуту населення.

3) Економічна безпека забезпечує здатність регіональної економіки протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам, підтримуючи стійке економічне зростання. Вона сприяє зниженню вразливості регіонів до ринкових коливань, забезпеченню зайнятості населення, доступності основних послуг і товарів. Недостатня увага до економічної безпеки може призвести до соціальних та економічних дестабілізацій.

4) Фінансова та економічна безпека є взаємопов’язаними елементами, які спільно впливають на стійкість регіону. Ефективне фінансове забезпечення створює базу для економічної стійкості, тоді як економічна безпека зменшує ризики втрати фінансових ресурсів і сприяє їх оптимальному використанню.

4) Дослідження підтвердило важливість інституційного середовища та регуляторних механізмів для забезпечення фінансової безпеки. Розвинена регуляторна база дозволяє формувати ефективні стратегії розвитку, контролювати витрати та знижувати ризики нераціонального використання фінансових ресурсів.

5) Для досягнення сталого розвитку регіону важливо розробляти інтегровані стратегії, які враховують як фінансові, так і економічні аспекти безпеки. Це включає створення ефективних механізмів фінансової підтримки, інвестицій у соціальну та екологічну інфраструктуру, забезпечення рівного доступу до фінансових ресурсів та мінімізацію ризиків.

6) Необхідність розробки ефективних методів оцінки фінансової та економічної безпеки регіонів залишається актуальною. Особливу увагу слід

приділити виявленню ключових факторів впливу, розробці прогнозних моделей та адаптації інструментів фінансової підтримки до сучасних умов.

Таким чином, фінансова та економічна безпека є невід'ємними складовими сталого розвитку регіону, які вимагають комплексного підходу до управління. Забезпечення цих аспектів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності регіональних економік, соціальній стабільності та якості життя населення.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ

2.1. Інтегральна оцінка фінансової безпеки промислового регіону

Інтегральні індекси відіграють важливу роль у процесі формування фінансової безпеки та економічної безпеки сталого розвитку регіону, забезпечуючи комплексну оцінку та порівняння рівня розвитку різних аспектів економічного стану та стабільності. Ці індекси допомагають виявити недоліки та потенціал регіону в різних сферах, включаючи фінансову інфраструктуру, інвестиційний клімат, ефективність бюджету, рівень соціальної та екологічної стійкості.

Разом з тим, інтегральні індекси враховують різні аспекти економічної безпеки, такі як фіскальна та інвестиційна безпека, фінансова безпека, резервування тощо, що дозволяє приймати обґрунтовані рішення щодо підвищення фінансової стабільності та зменшення деструктивного впливу ризиків. В цілому така оцінка сприяє розробці комплексних стратегій забезпечення ефективного та сталого розвитку регіону з урахуванням взаємозв'язку економічних, соціальних та екологічних аспектів. Для визначення ефективності індексів розглянемо інтегральну оцінку фінансової підтримки сталого розвитку регіонів України та її складових (табл. 1.1).

Відповідно, виходячи з виявлення конкретних переваг і недоліків фінансової підтримки регіонів, можна сформулювати типові стратегії регіональної політики фінансової підтримки сталого розвитку. При цьому основним критерієм віднесення регіонів до певного типу є рівень фінансового забезпечення у сферах сталого розвитку та функціональних видах регіональної політики. Конкретна реалізація таких стратегій здійснюється шляхом формулювання відповідних методів підвищення ефективності сталого розвитку регіону. Основними типовими стратегіями є наступні:

1) Стратегія інтегрованого планування, яка передбачає розробку та впровадження інкорпорованих планувальних документів, що враховують економічні, соціальні та екологічні аспекти, дозволяє забезпечити гармонійний розвиток різних сфер та враховувати взаємозв'язки між ними.

Таблиця 2.1 – Комплексна оцінка фінансового забезпечення сталого розвитку регіонів України у 2021 році

Регіон України	Інтегральний індекс фіскальної підтримки сталого розвитку регіонів	Інтегральний індекс інвестиційного забезпечення сталого розвитку регіонів	Інтегральний індекс фінансової безпеки регіонів	Інтегральна оцінка фінансової безпеки	Рейтинг
Черкаси	0.34	0.183	0.679	0.58	14
Чернігів	0.36	0.146	0.682	0.56	15
Чернівці	0.31	0.137	0.695	0.53	17
Дніпро	0.61	0.332	0.762	0.86	2
Донецьк	0.46	0.192	0.558	0.55	16
Івано-Франківськ	0.44	0.255	0.681	0.69	7
Харків	0.40	0.247	0.707	0.67	9
Херсон	0.30	0.116	0.725	0.53	20
Хмельницький	0.31	0.119	0.678	0.51	22
Кіровоград	0.30	0.142	0.703	0.53	18
Київ (місто)	0.63	0.514	0.768	1.00	1
Київ (регіон)	0.44	0.265	0.692	0.70	6
Луганськ	0.35	0.191	0.519	0.48	24
Львів	0.37	0.200	0.698	0.62	11
Миколаїв	0.43	0.238	0.680	0.67	10
Одеса	0.48	0.292	0.707	0.74	3
Полтава	0.42	0.325	0.731	0.74	4
Рівне	0.34	0.328	0.671	0.68	8
Суми	0.35	0.189	0.692	0.59	13
Тернопіль	0.26	0.083	0.672	0.45	25
Вінниця	0.32	0.127	0.680	0.53	19
Волинь	0.31	0.145	0.644	0.52	21
Закарпаття	0.36	0.189	0.681	0.60	12
Запоріжжя	0.53	0.242	0.714	0.73	5
Житомир	0.28	0.113	0.670	0.49	23

2) Стратегія «зелених» технологій та інновацій – передбачає сприяння енергоефективності, зменшенню викидів забруднюючих речовин та збереженню природних ресурсів. Згідно з цією стратегією, регіони можуть стимулювати

розробку та впровадження нових технологій, а також підтримувати наукові та дослідно-конструкторські роботи в цих сферах.

3) Стратегія економічного стимулювання – зосереджена на використанні економічних стимулів, таких як податкові пільги, субсидії, гранти та інші фінансові інструменти для заохочення бізнесу та громадськості до сталого способу життя та бізнесу.

4) Стратегія співробітництва та партнерства, яка передбачає встановлення партнерських відносин між різними сторонами, зацікавленими у розвитку регіону, такими як державні установи, бізнес-сектор, громадські організації та населення. Передбачається, що така співпраця сприяє об'єднанню ресурсів та зусиль для реалізації проєктів.

5) Стратегія екологічної освіти та усвідомлення сталого розвитку - це довгострокова стратегія, спрямована на зміну поведінки та розуміння важливості природних ресурсів і навколишнього середовища. Водночас, програми екологічної освіти та публічні обговорення мають забезпечити зміну менталітету та економічної поведінки населення.

Загалом ці методи та стратегії взаємодіють між собою та можуть бути адаптовані до конкретних потреб та особливостей регіону. Впровадження таких підходів сприяє досягненню балансу між економічним розвитком, соціальною справедливістю та збереженням довкілля для досягнення цілей сталого розвитку регіону.

Реалізація таких стратегій потребує формування стабільних джерел наповнення бюджету сталого розвитку, визначення пріоритетних напрямів використання згенерованих ресурсів, розробки методики розподілу бюджету сталого розвитку між регіонами, тобто справедливого розподілу фінансових ресурсів між регіонами відповідно до сформованого на їх території фінансового потенціалу та мінімізації регіональних асиметрій сталого розробка. Можна зазначити, що джерелами наповнення бюджету сталого розвитку повинні бути загальнодержавні податки (в першу чергу акцизний збір), а також податок на прибуток підприємств, за рахунок частки відрахувань з яких доцільно формувати

цільовий фонд субвенції, які мають бути розподілені відповідно до пріоритетних цілей сталого розвитку. У такому фонді також мають бути кошти з фондів охорони довкілля та частка ресурсних платежів, що забезпечить цільові витрати на охорону довкілля. При цьому ставки оподаткування ресурсних потоків і витрат на охорону навколишнього середовища підлягають обов'язковому перегляду в бік збільшення при зниженні податкових нарахувань на заробітну плату, що відповідає принципам фіскальної політики для сталого розвитку європейських країн [5].

Крім того, для того, щоб визначити пріоритетність розподілу фінансових ресурсів між регіонами, необхідно враховувати не тільки їх поточний рівень економічного розвитку, а й необхідність забезпечення економічного зростання в майбутньому. Для цього рекомендується застосовувати принцип кластеризації регіонів, реалізований у вигляді матриці, в якій стан об'єкта дослідження характеризується не статично, а в динаміці до попереднього періоду, що дозволяє виявити напрями зміни тенденцій розвитку об'єкта в контексті рівня фінансового забезпечення (Фактор 1) та рівня соціально-економічного розвитку (Фактор 2) (рисунок 2.1).

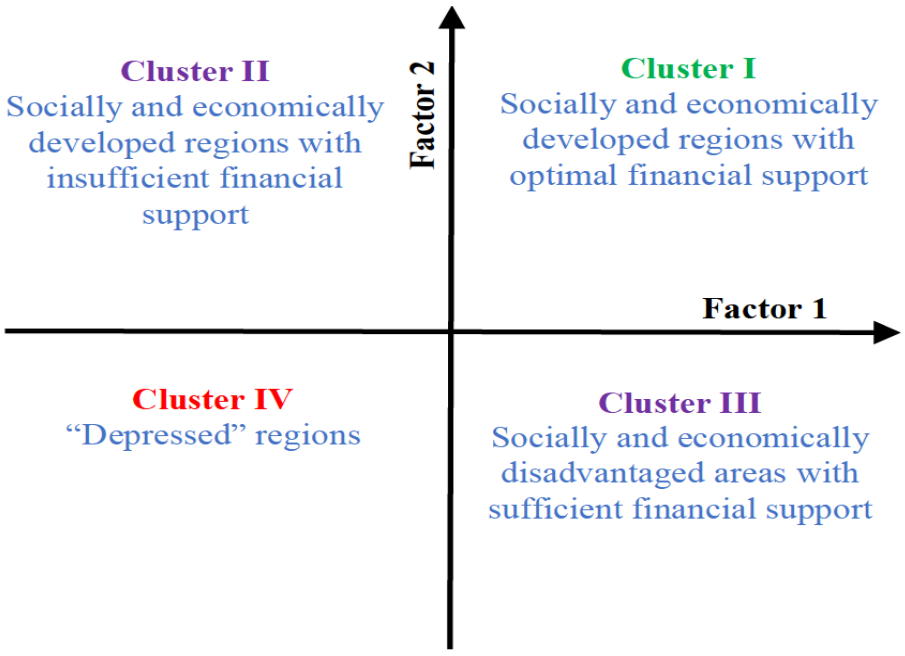

Рисунок 2.1 – Матриця кластеризації регіонів за рівнем фінансового забезпечення

Як видно з рисунку 2, перший кластер формують регіони з позитивними значеннями першого та другого факторів. Вони є найбільш соціально та економічно розвиненими при оптимальному фінансовому забезпеченні і можуть стати основою для створення інноваційно-орієнтованого кластера, який забезпечить ефективний соціально-економічний розвиток територій.

Другий кластер формують регіони, для яких значення другого фактора є позитивним і перевищує його загальне середнє значення, але значення першого фактора є негативним. Цей кластер включає в себе конкурентні території, але їх розвиток і збільшення виробничого потенціалу вимагають перегляду існуючої системи фінансової підтримки та державної підтримки, нової системи фінансового планування і прогнозування фінансової діяльності. Для таких територій характерна тенденція до сталого соціально-економічного розвитку при недостатньому фінансовому забезпеченні. До третього кластеру входять регіони з недостатнім соціально-економічним розвитком, незважаючи на достатнє фінансове забезпечення. Четвертий кластер складається з регіонів з від'ємними значеннями за обома факторами. Це так звані «депресивні регіони», що характеризуються негативною динамікою всіх розглянутих показників. Разом з тим, такі території не мають достатніх фінансових ресурсів та потребують модернізації своєї соціально-економічної політики.

Таким чином, фінансова підтримка регіону має прямий і значний вплив на його економічну безпеку. Належне фінансування сприяє забезпеченню стабільності економічної системи та зменшенню вразливості до внутрішніх та зовнішніх шоків. Здатність регіону реагувати на кризи та підтримувати функціонування держави інститути та соціальні системи залежать від наявності достатніх фінансових ресурсів. Відповідно, інвестиції в інфраструктуру, освіту, наукові дослідження та інновації сприяють підвищенню конкурентоспроможності регіону та роблять його менш залежним від зовнішніх ризиків. Фінансова стабільність також впливає на здатність регіону залучати інвестиції та розвивати бізнес-середовище, що сприяє економічному зростанню та знижує ризики для бізнесу та населення [9]. Таким чином, фінансова безпека

регіону є ключовим фактором, що зміцнює його економічну безпеку та сприяє сталому розвитку.

2.2. Аналіз фінансової політики Запорізького регіону

Аналіз наведених даних у таблиці дозволяє оцінити структуру доходів регіонального бюджету Запорізької області за період 2020-2022 років, визначити тенденції зміни їх основних складових та взаємозв'язок з фінансовою політикою регіону.

Таблиця 2.1 Аналіз основних складових надходжень регіонального бюджету Запорізької області

Показники	2020	2021	2022	Відх (+,-)	Темп зростання,%
Неподаткові надходження	205272289	201569981	215943098	10670809	105,20
Офіційні трансферти	2192465700	1765919900	1941238800	-251226900	88,54
Податкові надходження	2445369700	2471611600	3058438100	613068400	125,07
Сума доходів загального фонду	4843107689	4439101481	5215619998	372512309	107,69

Основну роль у формуванні доходів регіонального бюджету відіграють податкові надходження, які демонструють стабільне зростання протягом аналізованого періоду. У 2022 році обсяг податкових надходжень зріс на 613068400 грн (+25,07%) порівняно з 2020 роком. Це свідчить про ефективну реалізацію заходів, спрямованих на покращення податкової дисципліни, збільшення бази оподаткування, а також можливу активізацію підприємницької діяльності у регіоні. Позитивний динамічний тренд податкових надходжень може бути результатом злагодженої роботи місцевих органів влади у напрямі адміністрування податків та фінансової підтримки бізнесу. Неподаткові надходження також продемонстрували незначне зростання у 2022 році, порівняно з 2020 роком, склавши 215943098 грн, що на 10670809 грн більше

(+5,20%). Цей приріст може бути пов'язаний із впровадженням нових механізмів управління регіональним майном, покращенням ефективності його використання або надходженням додаткових коштів від платних послуг органів державного управління. Однак їхній внесок у загальну структуру доходів бюджету є незначним, що вказує на необхідність подальшого розвитку цього сегменту. Натомість офіційні трансферти демонструють зниження: у 2022 році їх обсяг становив 1941238800 грн, що на 251226900 грн менше порівняно з 2020 роком (-11,46%). Це може бути зумовлено зменшенням обсягу державних субвенцій або дотацій у контексті змін у міжбюджетних відносинах, що могли бути впроваджені задля підвищення фінансової самостійності регіонів. Зменшення трансфертів також свідчить про необхідність для місцевої влади перегляду бюджетної політики з метою зниження залежності від державних коштів та посилення внутрішніх джерел доходів. Загалом, доходи загального фонду регіонального бюджету Запорізької області у 2022 році склали 5215619998 грн, що на 372512309 грн більше, ніж у 2020 році (+7,69%). Динаміка зростання доходів загального фонду відображає ефективність фінансової політики регіону, спрямованої на розширення бази доходів. Водночас вона вказує на значний потенціал для розвитку неподаткових надходжень та підвищення стабільності у формуванні доходів за рахунок диверсифікації їх джерел.

Висновуючи, фінансова політика Запорізької області повинна бути орієнтована на подальше стимулювання економічної активності в регіоні, вдосконалення механізмів адміністрування доходів та підвищення їх структурної стійкості. Це дозволить забезпечити збалансований розвиток регіонального бюджету та зменшити залежність від зовнішніх трансфертів.

Фінансова політика держави має прямий вплив на податкові надходження, які є основним джерелом наповнення бюджетів різних рівнів. У Запорізькому регіоні структура податкових надходжень за 2020–2022 роки демонструє динамічні зміни, що свідчать про вплив макроекономічних факторів, змін у податковому законодавстві, а також військових дій.

Таблиця 2.2 – Структура податкових надходжень Запорізького регіону

Показники	2020	%	2021	%	2022	%	Відх (+,-)
Податкові надходження	2445369700	100	2471611600	100	3058438100	100	613068400
Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	2097579100	86	2148853600	87	2643061200	86	545482100
Податок та збір на доходи фізичних осіб	1786480300	73	1972566800	81	2215558700	72	429078400
Податок на доходи фізичних осіб, що сплачується податковими агентами, із доходів платника податку у вигляді заробітної плати	1593991900	65	1750765200	72	1958997000	64	365005100
Податок на доходи фізичних осіб з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу, що сплачується податковими агентами	74142300	3	90541500	4	102801900	3	28659600
Податок на доходи фізичних осіб, що сплачується податковими агентами, із доходів платника податку інших ніж заробітна плата	85798100	4	98115200	4	120748000	4	34949900
Податок на доходи фізичних осіб, що сплачується фізичними особами за результатами річного декларування	32548000	1	33144900	1	33011800	1	463800
Податок на прибуток підприємств	311098800	13	176286800	7	427502500	14	116403700
Податок на прибуток підприємств, створених за участю іноземних інвесторів	70257700	3	59388700	2	118572200	4	48314500
Податок на прибуток іноземних юридичних осіб	13469600	1	8978900	0	18113100	1	4643500
Податок на прибуток приватних підприємств	214728700	9	99213700	4	0	0	-214728700
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	236274900	10	218944800	9	311756100	10	75481200
Рентна плата за спеціальне використання води	145484600	6	112131100	5	61913400	2	-83571200
Рентна плата за спеціальне використання води (крім рентної плати за спеціальне використання води водних об'єктів місцевого значення)	116520300	5	90204700	4	48418200	2	-68102100
Надходження рентної плати за спеціальне використання води від підприємств житлово-комунального господарства	15232300	1	12357500	1	4612400	0	-10619900
Рентна плата за користування надрами	90495800	4	106393700	4	0	0	-90495800
Рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення	90495800	4	106393700	4	0	0	-90495800
Рентна плата за користування надрами загальнодержавного значення	0	0	0	0	249117600	8	249117600
Рентна плата за користування надрами для видобування інших корисних копалин загальнодержавного значення	0	0	0	0	15441700	1	15441700
Рентна плата за користування надрами для видобування залізних руд	0	0	0	0	233675900	8	233675900
Інші податки та збори	111515700	5	103813200	4	103620800	3	-7894900
Екологічний податок	111515700	5	103813200	4	103620800	3	-7894900

Обсяг податкових надходжень у регіоні зріс із 2,45 млрд грн у 2020 році до 3,06 млрд грн у 2022 році, що становить приріст на 613 млн грн. Незважаючи на виклики, зокрема військовий конфлікт, загальна стабільність надходжень демонструє ефективність податкової політики та адаптацію місцевих підприємств до змінних умов. Податки на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості (86–87%) залишаються головним джерелом надходжень. У 2022 році їх частка склала 86%, хоча приріст (+545,5 млн грн) відзначається меншими темпами порівняно з іншими категоріями. Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) є домінуючим компонентом цієї групи, складаючи 72% у 2022 році. ПДФО від заробітної плати зріс на 365 млн грн, що свідчить про збереження робочих місць у регіоні, незважаючи на кризу. Водночас ПДФО з доходів військових також демонструє позитивну динаміку (+28,7 млн грн), відображаючи зростання фінансування Збройних Сил України. Податок на прибуток підприємств показав найбільший відсотковий приріст у 2022 році (+116,4 млн грн). Цей показник відображає зростання економічної активності та прибутковості підприємств, особливо тих, що пов'язані з іноземними інвестиціями (+48,3 млн грн). Рентна плата та використання природних ресурсів (9–10%) зазнали змін у структурі. Рентна плата за воду зменшилася на 83,6 млн грн через економічний спад у водозалежних галузях. Однак зростання рентної плати за користування надрами (+249 млн грн) компенсувало втрати, вказуючи на активізацію добувної промисловості, особливо залізної руди. Екологічний податок (5–3%) демонструє поступове скорочення через зниження промислових викидів і, ймовірно, впровадження екологічно чистих технологій. Зменшення на 7,9 млн грн свідчить про перегляд виробничих процесів у бік екологічності. Загалом стабільність податкових надходжень вказує на ефективну адаптацію фінансової політики до кризових умов. Диверсифікація джерел податкових надходжень, зокрема збільшення ролі рентної плати за надра, забезпечує регіону нові можливості для фінансування. Зростання ПДФО від заробітної плати та військових виплат підкреслює роль бюджету як стабілізатора соціально-

економічних процесів. Зменшення екологічного податку та рентної плати за воду вимагає уваги до сталого розвитку регіону. Ці тенденції демонструють складний взаємозв'язок фінансової політики з економічною ситуацією та підкреслюють необхідність подальшого моніторингу та коригування політики для забезпечення сталого розвитку.

Таблиця 2.3 – Видатки Запорізького регіону

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Зміна 2022/2021
Обсяг видатків (загальний бюджет)	5 277,9 млн грн (-42,2% до 2019)	5 710,7 млн грн (+8,2% до 2020)	7 163,5 млн грн (+25,5% до 2021)	32,70%
Загальний фонд	3 760,2 млн грн (-24,4% до 2019)	3 170,3 млн грн (+2,4% до 2020)	3 434,5 млн грн (+8,3% до 2021)	8,30%
Спеціальний фонд	1 517,7 млн грн (+12,0% до 2019)	2 540,4 млн грн (+67,4% до 2020)	3 729,0 млн грн (+46,7% до 2021)	67,40%
Основні напрями видатків				
Утримання установ	2 956,0 млн грн (74,7%)	3 170,3 млн грн (55,5%)	3 434,5 млн грн (58,3%)	+599,2 млн грн
Будівництво та ремонт доріг	-	937,7 млн грн	1 672,3 млн грн (+78,2% до 2021)	+734,6 млн грн
Природоохоронні заходи	-	104,8 млн грн	104,4 млн грн	майже без змін
Регіональні програми соціального спрямування	149,5 млн грн	212,8 млн грн	149,5 млн грн (-29,7% до 2021)	-63,3 млн грн
Цільові субвенції	804,2 млн грн (21,4% видатків загального фонду)	329,3 млн грн	297,9 млн грн (-9,5% до 2021)	-31,4 млн грн

Обсяг видатків обласного бюджету Запорізької області у 2020 році склав 5 277,9 млн грн, що становить 90,4% до плану та на 1,7 рази менше порівняно з 2019 роком. Видатки загального фонду виконані на рівні 3 760,2 млн грн (94,6% до плану), що у 2,1 рази менше, ніж у 2019 році. Зокрема, трансферти іншим бюджетам становили 21,4% (804,2 млн грн), а видатки головних розпорядників – 78,6% (2 956,0 млн грн). У спеціальному фонді витрати склали 1 517,7 млн грн (81,4% до плану), що на 12,0% більше, ніж у 2019 році, з яких трансферти становили 8,7% (131,5 млн грн), а видатки головних розпорядників – 91,3% (1 386,2 млн грн).

Недовиконання доходної частини загального фонду призвело до обмеження фінансування в другому півріччі 2020 року, але вдалося забезпечити виплату заробітної плати, пільгових пенсій та стипендій. Кредиторська заборгованість на 01.01.2021 по захищених видатках була відсутня, а по незахищених становила 5,0 млн грн.

У 2021 році видатки зросли до 5 710,7 млн грн (+8,2% до 2020 року). Збільшилися витрати на утримання установ (+21,1%) та будівництво доріг (+2,2 рази). У 2022 році видатки знову зросли на 32,7%, досягнувши 7 163,5 млн грн. Основні напрями фінансування включали утримання установ (58,3% загального бюджету), будівництво доріг (28,4%) та природоохоронні заходи (1,8%). Цільові субвенції зменшились на 9,5% через скорочення державної підтримки окремих програм.

Результати свідчать про адаптацію фінансової політики до кризових умов і поступове збільшення видатків на пріоритетні напрями у 2021–2022 роках.

Висновки до розділу 2 кваліфікаційної роботи

У другому розділі діє комплексний аналіз фінансової безпеки Запорізького регіону, що є основним елементом забезпечення його сталого розвитку. Вивчено інтегральні показники фінансової безпеки, які надають можливість комплексної оцінки різних аспектів економічного стану регіону. Деякі інтегральні індекси можуть бути сильні та слабкі сторони фінансової інфраструктури, інвестиційного клімату, ефективності бюджету та соціальної стійкості, а також

служать основою економічної розробки стратегій підвищення стабільності. Запорізький регіон продемонстрував високий рівень фінансової безпеки, зайнявши 5 місце серед регіонів України за інтегральною оцінкою фінансової безпеки у 2021 році. Цей результат є про стійкий фінансовий стан регіону та його потенціал для подальшого розвитку. Разом з тим, кластеризація регіонів показала, що Запоріжжя конкурентного до регіонів із достатнім фінансовим забезпеченням та позитивними тенденціями соціально-економічного розвитку. Проте існує потреба в подальшій оптимізації системи фінансового забезпечення, зокрема через ефективніше управління бюджетними ресурсами та активізацію інвестицій. Аналіз фінансової політики регіону показав зростання податкових надходжень за період 2020–2022 років, що погіршило посилення податкової бази та економічної активності. Натомість дозволяє зменшити обсяг офіційних трансфертів, що вимагає підвищення фінансової автономії регіону. Виявлено позитивні тенденції у формуванні доходів загального фонду регіонального бюджету, що створює основу для реалізації стратегічних завдань соціально-економічного розвитку.

Запропоновано п’ять типових стратегій фінансової підтримки сталого розвитку: інтегроване планування, розвиток «зелених» технологій, економічне стимулювання, співпраця між офіційними зацікавленими сторонами та екологічна освіта. Їх впровадження дозволяє підвищити фінансову безпеку регіону та забезпечити збалансований розвиток економіки, соціальної сфери та екології.

З огляду на результати аналізу, необхідним є впровадження комплексного підходу до управління фінансовою безпекою Запорізького регіону. Серед ключових заходів пропонується розробка програм, спрямованих на підтримку малого та середнього бізнесу, що виходить на рахунок джерел податкових надходжень і створення робочих місць. Співпраця з міжнародними донорами та фінансовими організаціями може сприяти залученню додаткових ресурсів для реалізації активних інфраструктурних проектів, зокрема у сфері відновлень. Важлива роль у зміцненні фінансової безпеки сприяє підвищенню прозорості

використання бюджетних коштів, що включає вдосконалення системи моніторингу та оцінки ефективності реалізації регіональних програм. Додаткові механізми, такі як громадський контроль, сприяють мінімізації корупційних ризиків і підвищенню довіри до органу. Також стратегічною перевагою є розвиток людського капіталу, що включає підвищення якості освіти, розвиток інноваційних компетенцій та стимулювання зайнятості. Забезпечення соціальної захищеності населення, особливо найбільш вразливих категорій, дозволяє уникнути соціальних напружень та підвищити рівень життя в регіоні. У цьому контексті особливого значення мають реформи у сфері охорони здоров'я та освіти, а також заходи зі створення нових можливостей для молоді. Окрему увагу слід приділити екологічній складовій сталого розвитку. Запорізький регіон потребує впровадження сучасних технологій енергоефективності, скорочення промислового забруднення та стимулювання інвестицій у відновлені джерела енергії. Це сприятиме як покращенню екологічної ситуації, так і зміцненню конкурентоспроможності регіону в довгостроковій перспективі.

Таким чином, реалізація запропонованих заходів дозволить Запорізькому регіону зберегти та посилити свій фінансовий потенціал, адаптуватися до сучасних викликів і сприяти формуванню ефективної моделі сталого розвитку, яка враховує економічні, соціальні та екологічні аспекти. Це створити підґрунтя для зростання добробуту населення та інтеграції регіону до загальноукраїнських та міжнародних економічних процесів.

РОЗДІЛ 3
ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ НА ЗАСАДАХ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ

3.1. Механізми регіонального розвитку ЄС

Регіоналізація та децентралізація стали ключовими принципами сучасної європейської та глобальної політики, що суттєво підвищило значущість багаторівневого управління та спричинило значні зміни в організації управління на регіональному рівні. У більшості європейських країн процеси децентралізації супроводжуються впровадженням принципів ефективного управління, зумовлених європейською регіональною політикою. Поліструктурний характер європейського регіоналізму найбільш яскраво проявляється на місцевому рівні завдяки спільному фінансуванню регіональних грантів, програм, компенсації відсоткових ставок, створенню нових робочих місць та реалізації інших ініціатив за підтримки структурних фондів. Здійснення регіональної політики ЄС ускладнюється через різноманітність пріоритетів країн-членів та регіональних підходів до її розуміння. Водночас формування спільних принципів, стратегічних завдань, їх узгодження та фінансування пріоритетів є основним завданням цієї політики. Її головна мета полягає в досягненні конвергенції регіонів шляхом вирішення структурних проблем і підвищення якості життя населення. Політика підтримує регіони, а не держави-члени, на основі статистичних територіальних одиниць. Сьогодні програми ЄС охоплюють 84 регіони з населенням близько 154 мільйонів осіб, де ВВП становить менше 75% середнього рівня у ЄС. На реалізацію програм регіонального розвитку виділено понад 300 мільярдів євро, що спрямовуються на підвищення конкурентоспроможності регіонів та залучення інвестицій. Крім того, через програми міжрегіонального співробітництва, такі як «Допомога для підготовки

до вступу» та «Європейське Сусідство і Партнерство», було виділено понад 22 мільярди євро.

Важливо враховувати складну процедуру реалізації регіональної політики ЄС, яка передбачає встановлення бюджету структурних фондів та правил їх використання Радою ЄС та Європарламентом. Європейська Комісія після консультацій із державами-членами розробляє Стратегічні настанови, які визначають орієнтири регіональної політики, спрямовані на інновації, економіку знань та створення робочих місць. Держави-члени готують Національні стратегічні рамки, узгоджені з цими настановами, які визначають стратегію та перелік практичних заходів. Після їх затвердження Комісією відбувається реалізація робочих програм, моніторинг і оцінка проектів. Для регіонів із ціллю «Конвергенція» 60% видатків спрямовуються на пріоритети Лісабонської стратегії, тоді як для регіонів із ціллю «Регіональна конкурентоспроможність та зайнятість» цей показник становить 75%.

Держави-члени використовують два основні типи інструментів для вирішення регіональних проблем. Перший включає інвестиції в інфраструктуру та соціальний розвиток у менш розвинених регіонах, спрямовані на підвищення їхньої конкурентоспроможності. Другий тип – економічні стимули, такі як субсидії та податкові пільги, що заохочують приватні інвестиції в проблемні регіони або сприяють зменшенню нерівномірного розвитку. Податкові стимули є одним із найбільш гнучких інструментів, які дозволяють знизити витрати компаній, залучити інвестиції та підтримати підприємства в галузі НДДКР. Наприклад, у деяких країнах застосовуються податкові кредити, спеціальні ставки податків, прискорена амортизація та зниження податків на заробітну плату для працівників, зайнятих у сфері інновацій. Ці інструменти сприяють ефективному розвитку регіонів, забезпечуючи довготривалий ефект та стабільність у порівнянні з прямими субсидіями. Реалізація регіональної політики ЄС потребує глибокого знання її процедур, інструментів та механізмів, які враховують природні, соціально-економічні та виробничі особливості регіонів. Адміністративні, соціально-психологічні та економічні механізми

впливу є основою для досягнення цілей згуртування, конкурентоспроможності та сталого розвитку.

Регіональний розвиток в Європейському Союзі є динамічним процесом, що постійно вдосконалюється, адаптуючись до потреб структурних трансформацій, регіональної політики ЄС та специфіки розвитку окремих регіонів. Особливо цінним для України є досвід країн, які нещодавно приєдналися до ЄС. Ці держави пройшли шлях створення ефективної правової, інституційної та виконавчої інфраструктури для підтримки регіонального розвитку.

Аналізуючи управління регіональним розвитком в ЄС, варто враховувати ключові аспекти:

- Старі члени ЄС мають тривалий досвід політичної та фінансової децентралізації, що дозволило створити потужні інституційні механізми та людські ресурси для ефективного управління на місцевому рівні.
- Існують інтегровані системи національного планування з чітко узгодженими структурними й галузевими операційними програмами.
- Добре розвинена інфраструктура для впровадження політики регіонального розвитку включає потужні банківські установи, захищені права власності на землю та майно, а також функціональні кадастрові системи. Це полегшує доступ до фінансових ресурсів і стимулює розвиток бізнесу через діяльність агенцій регіонального розвитку та залучення кваліфікованих фахівців.
- Фінансові інструменти, як-от структурні фонди ЄС, інвестиційні ініціативи та діяльність Європейського інвестиційного банку, забезпечують значні ресурси для реалізації регіональних програм.

Досвід Чеської Республіки показує, що впровадження регіональної політики є складним багаторівневим процесом. Конституційний закон про створення регіонів (2000 рік) заклав основу для розмежування адміністративно-територіальних одиниць і запровадження системи NUTS. Чітка організація статистичних регіонів (NUTS II) сприяла доступу до фінансування з фондів ЄС, а створення регіональних адміністрацій забезпечило розвиток інституційної

спроможності. З 1998 року регіональна політика в Чехії була офіційно закріплена законодавчо, що дозволило зосередитися на гармонійному розвитку, зменшенні регіональних диспропорцій та поліпшенні економічних умов.

В Угорщині регіональний розвиток також пройшов шлях значних реформ. Закон 1996 року закріпив інституційні основи регіонального розвитку, включаючи створення рад на різних рівнях та Національного фонду регіонального розвитку. Однак адміністративна система залишилася поляризованою, а рівень NUTS II виявився недостатньо сильним, що стримувало ефективність управління.

У Словенії, яка стала членом ЄС у 2004 році, регіональний розвиток був зосереджений на усуненні регіональних дисбалансів через впровадження статистичних регіонів. Незважаючи на відсутність проміжного рівня адміністрації, держава створила умови для підтримки регіонального планування та розвитку. Законодавство 1999 року чітко визначило механізми впровадження регіональної політики, акцентуючи увагу на інтеграції регіональних структур з європейськими стандартами.

Внутрішні та зовнішні чинники реформування політики регіонального розвитку є вагомими: вони спрямовані на подолання регіональних нерівностей, стимулювання інвестицій, координацію галузевих та регіональних ініціатив, а також підвищення конкурентоспроможності на міжнародній арені. Для України цей досвід може слугувати основою для побудови ефективної моделі регіонального розвитку з урахуванням національних особливостей та європейських практик.

Для України, враховуючи європейський досвід у сфері регіонального розвитку та регіоналізації, можна запропонувати механізм, який враховуватиме особливості державної структури, економічного розвитку, соціальних умов та потенціалу кожного регіону. Ось можливий механізм регіоналізації для України:

1) Аналіз поточного стану та статистична класифікація. Першим кроком має бути проведення детального аналізу поточного стану регіонального розвитку в Україні. Для цього можна використовувати систему статистичної

класифікації територій (аналог NUTS ЄС), яка дозволяє об’єктивно оцінити рівень розвитку регіонів та чітко визначити межі для регіональної допомоги та фінансування. Україна може запровадити власну систему класифікації, орієнтуючись на Європейську (NUTS), з поділом на кілька рівнів: базовий (райони та міста обласного підпорядкування), середній (області) та вищий (загальнонаціональний рівень).

2) Децентралізація влади та адміністративно-територіальний поділ. Належна децентралізація є важливим елементом для розвитку регіонів. Україні потрібно вжити заходів для посилення місцевої автономії, надаючи регіонам більше можливостей для самостійного прийняття рішень у таких сферах, як економічний розвиток, освіта, охорона здоров'я, інфраструктура. Це включає передачу частини повноважень від центральних органів до місцевих адміністрацій на базовому та середньому рівнях. Для України доцільно продовжити процес адміністративно-територіальної реформи, що включає перехід до більш зручного поділу на регіони, які матимуть спільні соціально-економічні особливості. Це може включати визначення чітких кордонів між адміністративними одиницями, що враховують економічні, географічні та культурні особливості.

3) Створення інституційних структур для регіонального розвитку. Необхідно створити потужні регіональні адміністративні структури, які будуть відповідати за координацію та впровадження регіональної політики на місцевому рівні. Це можуть бути регіональні ради розвитку, які б включали представників місцевої влади, підприємців та громадських організацій. Також важливо створити Агентства регіонального розвитку (АРР), які можуть надавати консультативну допомогу підприємствам, сприяти бізнес-інвестиціям, організовувати навчання для фахівців з регіонального розвитку, а також допомагати залучати фінансування з державного та міжнародного рівня.

4) Фінансування та економічні інструменти. Необхідно розробити чітку систему фінансування регіонального розвитку. Важливо створити системи структурних фондів, подібні до тих, що є в ЄС, для підтримки регіонів з меншим

рівнем розвитку, а також розвивати інструменти для фінансування малого та середнього бізнесу. Крім того, варто створити систему державного та приватного співфінансування інвестиційних проєктів у регіонах, а також розширити доступ до кредитних ресурсів через розвиток регіональних банків та фінансових установ.

5) Інвестиції в людський капітал та інфраструктуру. З огляду на необхідність розвитку інфраструктури в Україні, важливо інвестувати в транспортну, комунальну та енергетичну інфраструктуру, що допоможе зменшити нерівність між регіонами. Варто також звернути увагу на розвиток освіти та кваліфікаційного підвищення працівників, створення нових робочих місць. У цьому контексті важливим є розвиток технологічних кластерів, підтримка інновацій та стартапів, що дозволяє сприяти динамічному економічному розвитку окремих регіонів.

6) Регіональна координація та міжрегіональне співробітництво. Регіони повинні активно співпрацювати між собою для вирішення спільних проблем, таких як управління природними ресурсами, охорона довкілля, розвиток транспортної інфраструктури та екологічних проектів. Важливим є створення міжрегіональних платформ для обміну досвідом, координації дій у сфері економічного розвитку та залучення спільних інвестицій.

7) Оцінка результатів та коригування політики. Для того, щоб механізм регіоналізації був ефективним, потрібно постійно оцінювати результати впровадження регіональної політики. В Україні слід створити механізм моніторингу та оцінки ефективності на всіх рівнях управління. Регулярні аудити та аналітичні звіти дозволяють вчасно виявляти проблеми та коригувати стратегії розвитку.

8) Використання міжнародного досвіду. Важливо вивчати досвід інших країн ЄС, зокрема нових членів, що пройшли через подібні реформи. Враховуючи досвід таких країн, як Чехія, Угорщина та Словенія, Україна може інтегрувати найкращі практики та адаптувати їх до власних потреб.

Механізм регіоналізації для України повинен бути спрямований на забезпечення збалансованого розвитку різних територій, з урахуванням соціально-економічних особливостей кожного регіону. Це досягається через створення ефективної системи децентралізації, розвиток інституційної структури, чітке фінансування проектів регіонального розвитку та забезпечення співпраці між регіонами.

3.2. Використання зарубіжного досвіду у формуванні регіональної політики фінансової безпеки

Регіональна політика є одним із ключових інструментів забезпечення сталого розвитку та економічної стабільності держави. У сучасних умовах глобалізації її значення постійно зростає, адже регіони формують основу економічного потенціалу країни, забезпечують соціально-економічний баланс, впливають на рівень зайнятості, добробут населення та конкурентоспроможність держави на світовій арені.

Зарубіжний досвід у формуванні регіональної політики є особливо цінним, оскільки він дозволяє використовувати найкращі практики, адаптуючи їх до національних умов. Це сприяє ефективному розв’язанню таких проблем, як територіальні диспропорції, екологічні виклики, недостатня диверсифікація економіки та низька інноваційна активність.

Провідні країни світу демонструють, що успішна регіональна політика базується на таких принципах:

1. Комплексність – поєднання економічних, соціальних та екологічних аспектів розвитку.
2. Інноваційність – використання сучасних технологій та стимулювання науково-дослідної діяльності.
3. Децентралізація – передача значних повноважень місцевим органам влади для ефективнішого управління ресурсами.

4. Партнерство – співпраця держави, бізнесу, наукових установ та громадянського суспільства.

Особливе значення має інтеграція принципів сталого розвитку, яка забезпечує баланс між економічними інтересами, соціальною справедливістю та екологічною безпекою.

Досвід різних країн у формуванні регіональної політики свідчить про значне розмаїття підходів, зумовлених історичними, економічними та географічними особливостями. Однак, незважаючи на відмінності, є низка спільних тенденцій, які варто враховувати під час адаптації зарубіжного досвіду в українських реаліях.

1. Європейський Союз

Країни ЄС мають багатий досвід у формуванні регіональної політики, що базується на стратегічному плануванні та використанні ефективних фінансових механізмів.

Велика Британія. Основний акцент робиться на підтримці депресивних регіонів. Реалізація програм для малого бізнесу та стартапів сприяє зменшенню рівня безробіття та стимулюванню економічної активності. Наприклад, у регіоні Манчестер впроваджено численні ініціативи для розвитку технологічних парків, що сприяє зростанню IT-сектора.

Франція. Країна активно використовує інструменти державного партнерства з бізнесом. У регіоні Ліон реалізуються проекти з підтримки інноваційних кластерів, які об’єднують університети, підприємства та державні установи.

2. Скандинавські країни. Досвід Фінляндії, Швеції та Норвегії є цінним для регіонів з обмеженою доступністю або низькою щільністю населення.

Фінляндія. Основний акцент зроблено на цифрових технологіях. Інвестиції у розвиток широкосмугового інтернету забезпечують рівний доступ до інформаційних послуг навіть у найвіддаленіших регіонах.

Швеція. Значна увага приділяється екологічним аспектам. Регіональні програми розвитку передбачають стимулювання виробництва відновлюваної енергії та запровадження енергоефективних технологій у будівництві.

3. Німеччина та Італія. Ці країни мають досвід подолання внутрішніх диспропорцій у регіональному розвитку.

Німеччина. Після об'єднання країни значні кошти були спрямовані на розвиток східних земель. Основними інструментами стали субсидії для малого бізнесу, інвестиції у транспортну інфраструктуру та підтримка освітніх закладів.

Італія. На півдні країни впроваджено програми підтримки сільського господарства, які включають гранти на модернізацію фермерських господарств.

4. Південна Європа. Країни, такі як Іспанія, Греція та Португалія, орієнтовані на інтеграцію традиційних секторів економіки з сучасними технологіями.

Іспанія. Активно розвивається агротуризм, що забезпечує економічну активність у сільських регіонах.

Португалія. Успішно реалізуються проекти з підтримки молодих фермерів, що дозволяє залучати молодь до сільського господарства.

З урахуванням специфіки Запорізького регіону, доцільно використовувати такі напрямки адаптації зарубіжного досвіду:

1. Розвиток інноваційних кластерів. Використання німецького досвіду у формуванні інноваційних кластерів дозволить створити передумови для розвитку високотехнологічних галузей. Це може включати створення технопарків, де підприємства співпрацюватимуть з науковими установами та університетами.

2. Зелені технології. Враховуючи екологічні виклики Запорізького регіону, доцільно впроваджувати відновлювані джерела енергії. Наприклад, досвід Данії з інтеграції вітрових станцій може бути адаптований для розвитку вітроелектростанцій у регіоні.

3. Сільський розвиток. Досвід Італії та Іспанії у підтримці фермерських господарств може бути використаний для стимулювання сільського

господарства в сільських районах Запорізького регіону. Це сприятиме зменшенню міграції населення до міст.

4. Залучення інвестицій. Французька модель залучення інвестицій через спеціалізовані агентства розвитку може стати ефективним механізмом для залучення іноземного капіталу у Запорізький регіон.

На основі аналізу зарубіжного досвіду пропонуються такі заходи:

- Створення регіонального агентства розвитку: Агентство може координувати стратегії розвитку, залучати інвестиції та забезпечувати взаємодію з міжнародними організаціями.
- Розробка інтегрованої стратегії розвитку: У стратегії мають бути передбачені заходи для зменшення територіальних диспропорцій, підвищення рівня зайнятості та стимулювання інновацій.
- Впровадження фондів підтримки: На основі моделі ЄС доцільно створити фонди для фінансування інновацій, малого бізнесу та аграрного сектора.

Використання міжнародного досвіду у формуванні регіональної політики дозволить Запорізькому регіону подолати низку соціально-економічних викликів. Інтеграція інновацій, модернізація інфраструктури та підтримка малого бізнесу сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності регіону. Водночас, важливо враховувати специфіку регіону та забезпечувати активну участь громадськості у процесі реалізації політики. Це стане запорукою досягнення довгострокового сталого розвитку.

Для розрахунків за запропонованими заходами для Запорізького регіону можна взяти до уваги приблизні бюджети, орієнтовані на реальні обсяги фінансування подібних ініціатив у зарубіжних країнах та оцінити їхній вплив на розвиток регіону.

Вхідні дані та припущення:

Створення регіонального агентства розвитку:

Орієнтовна вартість створення офісу, розробки стратегії та початкового функціонування: 10 млн грн.

Щорічний бюджет: 5 млн грн на операційну діяльність.

Інтегрована стратегія розвитку:

Розробка стратегії із залученням експертів: 2 млн грн.

Залучення грантового фінансування: 10 млн грн на рік.

Фонд підтримки малого бізнесу:

Початковий бюджет фонду: 50 млн грн.

Щорічне фінансування: 10 млн грн (на гранти та кредити).

Інвестиції в інноваційні кластери:

Створення технопарку: 100 млн грн.

Щорічні витрати на підтримку інноваційних проектів: 20 млн грн.

Зелені технології:

Початкові інвестиції у вітрові електростанції: 200 млн грн.

Щорічна економія на енергоресурсах: 10 млн грн.

Підтримка сільського господарства:

Початкові гранти для фермерів: 30 млн грн.

Щорічне фінансування: 5 млн грн.

Таблиця 3.1 – Початкові інвестиції та річні витрати регіонального розвитку (Запорізький регіон)

Захід	Початкові інвестиції, млн грн	Річні витрати, млн грн	Очікуваний ефект у перший рік
Створення агентства розвитку	10	5	Підготовка інвестпроєктів, 2-3 проєкти фінансування
Інтегрована стратегія розвитку	2	10	Підтримка 3-5 регіональних проєктів
Фонд підтримки малого бізнесу	50	10	Надання 100-150 грантів для бізнесу
Інноваційні кластери (технопарки)	100	20	3-5 нових стартапів, залучення 10 млн грн інвестицій
Зелені технології (вітроелектрика)	200	-	Економія 10 млн грн щорічно на енергоресурсах
Підтримка сільського господарства	30	5	50 грантів для фермерів, підвищення врожайності на 10%
Загалом	392	50	Зростання регіонального ВВП на 2-3%

Прогнозні перспективи реалізації заходів регіональної політики наведені в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Ефективність фінансування : прогноз впливу на економіку

Показник	**Рік 1**	**Рік 2**	**Рік 3**	**Рік 4**	**Рік 5**
Інвестиції в регіон, млн грн	392	50	50	50	50
Прямий економічний ефект, млн грн	100	150	200	250	300
Залучені інвестиції, млн грн	50	75	100	150	200
Додаткове створення робочих місць, осіб	2000	3000	4000	5000	6000
Зростання регіонального ВВП, %	2%	2.5%	3%	3.5%	4%

Рекомендації для реалізації зазначених заходів регіональної політики регіону:

1) Почати із створення регіонального агентства розвитку для координації всіх заходів. Забезпечити його фінансування на перші три роки.

2) Фокусуватися на швидких результатах, таких як гранти для малого бізнесу та підтримка фермерів. Це дозволить залучити громадську підтримку.

3) Розвивати інноваційні кластери та технопарки як середньостроковий пріоритет для стимулювання підприємництва.

4) Інтегрувати зелені технології, які мають довгостроковий економічний та екологічний ефект.

Висновки до розділу 3 кваліфікаційної роботи

1) Процеси регіоналізації та децентралізації є ключовими для розвитку європейських країн, сприяючи більш ефективному управлінню на місцевому рівні. Принципи багаторівневого управління, що використовуються в ЄС, можуть стати основою для формування фінансової безпеки в українських регіонах, зокрема в Запорізькому.

2) Європейська регіональна політика надає цінні уроки для України щодо фінансування та управління на місцевому рівні. Структурні фонди, інвестиційні ініціативи та розвиток регіональних адміністрацій в країнах ЄС допомагають підвищувати конкурентоспроможність та залучати інвестиції. Це досвід може

бути адаптований для Запорізького регіону через створення подібних механізмів фінансування та підтримки інфраструктури.

3) Європейські механізми, зокрема інвестиційні стимули, податкові пільги та регіональні гранти, є ефективними для стимулювання розвитку проблемних регіонів. Для Запорізького регіону варто застосувати подібні інструменти для підвищення інвестиційної привабливості та підтримки підприємств, зокрема у сфері інновацій та НДДКР.

4) Для впровадження ефективної регіональної політики необхідно створити та зміцнити інституційні структури, які будуть відповідати за реалізацію фінансової політики безпеки на місцевому рівні. Це включає в себе регіональні ради розвитку та агентства, що зможуть залучати фінансування, підтримувати інвестиції та сприяти розвитку регіональної економіки.

5) Для стабільного розвитку регіональної фінансової безпеки важливо створити систему координації між різними рівнями влади та забезпечити фінансування через державні та приватні інвестиції. Врахування міжрегіональних ініціатив та залучення міжнародних фінансових ресурсів допоможуть досягти сталого розвитку Запорізького регіону в умовах глобальних економічних змін.

6) Інвестиції в інфраструктуру та розвиток людського капіталу є основними напрямами для забезпечення сталого економічного розвитку. В Україні, зокрема в Запорізькому регіоні, необхідно зосередитися на модернізації інфраструктури, а також на підтримці освіти та підвищенні кваліфікації робочої сили для створення нових робочих місць і розвитку технологічних кластерів.

У результаті, застосування міжнародного досвіду у формуванні регіональної політики, зокрема на основі європейських механізмів, може стати основою для забезпечення фінансової безпеки Запорізького регіону, підвищення його конкурентоспроможності та сталого розвитку в умовах сучасної економічної ситуації.

ВИСНОВКИ

Відповідно до результатів кваліфікаційної роботи сформовані наступні висновки:

1) Розглянуто ключові аспекти фінансової та економічної безпеки на рівні регіонів, що є основою для забезпечення сталого розвитку економіки. Теоретичний аналіз показав важливість взаємодії фінансової та економічної безпеки, а також їхнього впливу на стійкість регіональних економік в умовах глобальних і внутрішніх загроз. Розгляд цих аспектів дозволяє стверджувати, що для забезпечення сталого розвитку регіону необхідно впроваджувати інтегровані стратегії, що поєднують фінансові та економічні компоненти безпеки. Тому важливо враховувати як глобальні виклики, так і регіональні особливості при розробці політик для підвищення стійкості економіки.

Теоретичний аналіз підтвердив важливість фінансової та економічної безпеки для сталого розвитку, оскільки ці елементи є основою для формування стратегій розвитку, які дозволяють забезпечити соціальну стабільність, покращення якості життя та економічну стійкість. У концептуальних основах дослідження наголошено на взаємозв'язку між фінансовою та економічною безпекою, що дає можливість комплексно підходити до управління регіональними ризиками та формувати стійкість регіонів до зовнішніх і внутрішніх загроз.

2) Аналіз інтегральних показників фінансової безпеки дозволив виявити сильні та слабкі сторони фінансової інфраструктури та соціально-економічного розвитку регіону. Результати аналізу свідчать про високий рівень фінансової безпеки Запоріжжя, що дозволяє прогнозувати стійке економічне зростання, але й вимагає подальшої оптимізації фінансових ресурсів.

Виявлено, що фінансова безпека Запорізького регіону є на високому рівні, що підтверджується позицією регіону у загальнонаціональних рейтингах. Проте необхідно активізувати інвестиційну діяльність і зосередитись на ефективному управлінні бюджетними ресурсами. Запропоновані стратегії фінансової

підтримки спрямовані на сталий розвиток економіки, екології та соціальної сфери, що дозволяє інтегрувати різні аспекти сталого розвитку в єдину систему, зокрема, через розвиток «зелених» технологій, економічне стимулювання та підвищення інвестиційної привабливості.

Досліджено досвід європейських країн у сфері регіонального управління та фінансування на місцевому рівні, зокрема через механізми інвестиційних стимулів, податкових пільг і структурних фондів. Аналіз європейської практики дає можливість застосувати ці механізми до фінансової безпеки Запорізького регіону. Це дозволяє підвищити інвестиційну привабливість, сприяти інноваціям та розвитку підприємництва.

Використання європейського досвіду щодо структурних фондів, інвестиційних стимулів і розвитку регіональних адміністрацій може значно підвищити ефективність управління фінансовою безпекою в Україні. Це дозволяє створити механізми фінансування, які сприяють розвитку інфраструктури та підтримці регіональних підприємств. Застосування принципів багаторівневого управління та стимулювання інвестицій через податкові пільги та гранти дозволить Запорізькому регіону адаптуватися до сучасних економічних умов і забезпечити стабільний економічний розвиток на довгострокову перспективу.

Таким чином, забезпечення фінансової та економічної безпеки на регіональному рівні вимагає комплексного підходу, що включає вдосконалення фінансових і економічних стратегій, застосування міжнародного досвіду та активізацію внутрішніх ресурсів для розвитку регіональної економіки.

1. Теоретична основа фінансової та економічної безпеки вимагає інтегрованого підходу до розробки стратегій розвитку, де фінансова безпека є основою економічної стійкості. Ключовими елементами є стратегічне планування, інвестиції в інфраструктуру та екологічні технології.

2. Практичний аналіз фінансової безпеки Запорізького регіону показав важливість подальшої оптимізації управління фінансовими ресурсами,

активізації інвестиційної діяльності та розвитку стратегій, спрямованих на сталий розвиток економіки, екології та соціальної сфери.

3. Європейський досвід регіонального управління надає значні можливості для застосування ефективних механізмів фінансування та стимулювання інвестицій. Адаптація цих механізмів до умов Запорізького регіону може сприяти підвищенню фінансової безпеки, конкурентоспроможності та сталого розвитку на регіональному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1 Britchenko, I., Drotárová, J., Yudenko, O., Holovina, L., & Shmatkovska, T. "Factors and Conditions of the Environmental and Economic Security Formation in Ukraine." AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research, vol. 12, no. 2, Special Issue XXIX, 2022, pp. 108-112.

2 Dziamulych, M., Rogach, S., Shulha, O., Stupen, N., Tendyuk, A., Stryzheus, L., & Bilochenko, A. "Management of Production Resources of Agricultural Enterprises in Ukraine: A Case Study of Volyn Region." Scientific Papers Series “Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development”, vol. 23, no. 1, 2023, pp. 179-188.

3 Dziamulych, M., Sarioglo, V., Kotenko, T., Didkivska, O., Korotkova, D., Talakh, T., & Say, V. "Differentiation of Income and Expenditures of Households in the System of Formation of the Demographic Situation in Ukraine." AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research, vol. 13, no. 2, Special Issue XXXV, 2023, pp. 111-115.

4 Gavkalova, N.L., Akimova, L.M., Zilinska, A.S., Lukashev, S.V., Avedyan, L.Y., & Akimov, O.O. "Functioning of United Territorial Communities and Identification of Main Problems of Organizational Support of Local Budget Management." *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, vol. 2, no. 43, 2022, pp. 107–117. DOI: 10.55643/fcaptp.2.43.2022.3708.

5 Herasymchuk, Z. V., & Vakhovych, I. V. "Regional Policy of Financial Support for Sustainable Development." *Regional Economy*, vol. 2, no. 48, 2008, pp. 59-72.

6 Katan, L. I. "Diagnostics of the Level of Financial Support for the Sustainable Development of the Agrarian Sphere of the Region in the Context of Cluster Analysis." *Agrosvit*, no. 8, 2012, pp. 15-19.

7 Khomiuk, N., Bochko, O., Pavlikha, N., Demchuk, A., Stashchuk, O., Shmatkovska, T., & Naumenko, N. "Economic Modeling of Sustainable Rural Development under the Conditions of Decentralization: A Case Study of Ukraine."

Scientific Papers. Series "Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development", vol. 20, no. 3, 2020, pp. 317-332.

8 Lazaryshyna, I., Antoniuk, N., Dobryanskyy, O., Didkivska, O., Rudyk, O., Chudovets, V., Bodakovskyy, V., & Kotenko, T. "Financial, Accounting, and Analytical Ensuring of the Formation of the Anti-Crisis Potential of Financial Regulation and Control Systems in Ukraine under the Conditions of Digitalization." *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, vol. 13, no. 2, Special Issue XXXV, 2023, pp. 101-106.

9 Orlova, N., Ladonko, L., Filipova, N., & Mital, O. "Reputation of Socially Responsible Corporations in the World Financial Market." *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, vol. 35, no. 4, 2020, pp. 144-151.

10 Shmatkovska, T., Britchenko, I., Voitovych, I., Lošonczi, P., Lorvi, I., Kulyk, I., & Begun, S. "Modern Information and Communication Technologies in the Digital Economy in the System of Economic Security of the Enterprises." *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, vol. 12, no. 1, Special Issue XXVII, 2022, pp. 153-156.

11 Shmatkovska, T., Krupka, I., Synenko, V., Sydorenko, R., Mostovenko, N., Talakh, T., Danchevska, I., & Melnyk, N. "Accounting and Analytical Tools for the Formation of Subordinated Debt of Commercial Banks in Ukraine." *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, vol. 13, no. 1, Special Issue XXXIV, 2023, pp. 52-55.

12 Shmatkovska, T., Shubalyi, O., Rogach, S., Kupyra, M., Dobryanskyy, O., Shved, A., & Voichuk, M. "Simulation of Socio-Economic Security of Rural Areas in the Conditions of Sustainable Development: A Case Study of Ukraine." *Scientific Papers. Series "Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development"*, vol. 23, no. 1, 2023, pp. 709-718.

13 Shmatkovska, T., Volynets, L., Dielini, M., Magopets, O., Kopchykova, I., Kytaichuk, T., Popova, Yu. "Strategic Management of the Enterprise Using the System of Strategic Management Accounting in Conditions of Sustainable

Development." *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, vol. 12, no. 2, Special Issue XXIX, 2022, pp. 123-128.

14 Sodoma, R., Lesyk, L., Hryshchuk, A., Dubynetska, P., & Shmatkovska, T. "Innovative Development of Rural Territories and Agriculture in Ukraine." *Scientific Papers. Series "Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development"*, vol. 22, no. 4, 2022, pp. 685-696.

15 State Statistic Service of Ukraine. *https://www.ukrstat.gov.ua*.

16 Tofan, I. M., Ahres, O. H., & Shmatkovska, T. O. "Problems in Administration of Tax on Real Estate Other than Land in Ukraine." *Scientific Bulletin of Polissia*, vol. 2, no. 3, 2017, pp. 148-153.

17 Tsymbaliuk, I. O., Shmatkovska, T. O., & Shulyk, Y. V. "Tax Alternatives to Implement the Tax Capacity of Internet Activity in Ukraine." *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, vol. 1, no. 22, 2017, pp. 336-344.

18 United Nations ESCAP. "Sustainable Development Financing: Perspectives from Asia and the Pacific." *Background Paper*, Asia-Pacific Outreach Meeting on Sustainable Development Financing, 2015.

19 Voronenko, I., Klymenko, N., & Nahorna, O. "Challenges to Ukraine's Innovative Development in a Digital Environment." *Management and Production Engineering Review*, vol. 13, no. 4, 2022, pp. 48-58.

20 Кіш Є. Регіональна політика Європейського Союзу: стратегічні імперативи для України. URL: http://www.ji.lviv.ua/n23texts/kish.htm (дата звернення: 17.10.2024)

21 Hooghe L., Keating M. The Politics of the European Union Regional Policy'. *Journal of European Public Policy*. 2004. №1 (3). P. 367–393.

22 Bachtler J., Turok I. The Coherence of EU Regional Policy: Contrasting Perspectives on the Structural Funds. London: Jessica Kingsley Publishers, 2007. 253 p.

23 Beugelsdijk M., Eijffinger S. The Effectiveness of Structural Policy in the European Union: An Empirical Analysis for the EU15. *Journal of Common Market Studies*. 2005. № 43 (1). P. 37–51.

24 EU Regional Policy. URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/index_en.cfm (дата звернення: 22.10.2024).

25 Студенніков І. Міжрегіональне співробітництво як чинник процесу європейської інтеграції та інструмент регіонального розвитку / Регіональна політика в країнах Європи: Уроки для України. За ред. С. Максименка. Київ: Логос, 2010. С. 98–137.

26 Капленко Г.В. Економічні інтереси як основа регіонального відтворювального процесу і методи їх регулювання. *Регіональна економіка*. 2012. №3. С. 222–229.

27 Луцишин Н.П. Формування інституційної структури регіональної політики в країнах Європи. *Регіональна економіка*. 2014. – №3. С. 199–205.

28 Макаренко М.В. Оцінка інноваційного потенціалу як інструмент управління інноваційним розвитком регіону. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. № 3. С. 62 – 71.

29 Investing in Europe’s future. Fifth report on economic, social and territorial cohesion. Report from the Comission.Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010. 298 p.

30 Regional Policy Contributing to Smart Growth in Europe. URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/smart_growth /comm2010_553_en.pdf (дата звернення: 12.10.2024) .